

Αναστάσιος Μουμτζάκης (1929-2009)*

Οι φίλοι και συνάδελφοί του της Ομάδας Εργασίας των βιβλίων «Νεοελληνική Γλώσσα για το Γυμνάσιο»: Παναγιώτης Κάνδρος, Μανόλης Λανάρης, Διονύσης Τάνης, Χρίστος Τσολάκης.

Την Τετάρτη, 8 Απριλίου 2009, έσβησε στην αγαπημένη του πόλη, τη Δράμα, ύστερα από πολύχρονη ασθένεια, ο Τάσος Μουμτζάκης, συνάδελφος και φίλος ακριβός, συνοδοιπόρος στους αγώνες για την αναγέννηση της παιδείας μας, γενικά, και του γλωσσικού μαθήματος ιδιαίτερα. Οι γραμμές που ακολουθούν ας θεωρηθούν σαν ένα μικρό μνημόσυνο στη μεγάλη προσφορά του.

Παιδί φτωχής προσφυγικής οικογένειας ο αλησμόνητος Τάσος κατόρθωσε, χάρις στα πολλά πνευματικά και ψυχικά του προτερήματα, να ξεπεράσει τις δυσκολίες τού κοινωνικού του περιγύρου καινά μορφωθεί, σημειώνοντας αξιόλογες επιδόσεις. Μετά τις εγκύκλιες σπουδές, γράφτηκε στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, από το κλασικό τμήμα της οποίας και αποφοίτησε. Όπως και πολλοί από εμάς τους παλαιότερους, είχε την τύχη να παρακολουθήσει τα μαθήματα σοφών και εμπνευσμένων καθηγητών, ανάμεσα στους οποίους συγκαταλέγονται ο Ιωάννης Κακριδής, ο Στυλιανός Καψωμένος, ο Νικόλαος Ανδριώτης, ο Εμμανουήλ Κριαράς, ο Αγαπητός Τσοπανάκης, ο Λίνος Πολίτης. Από το πνεύμα εκείνων των φωτισμένων δασκάλων άντλησε ο νεαρός τότε φοιτητής κι εδραίωσε μέσα του την αγάπη του για τη γλώσσα μας, αρχαία και νέα, και τις διαχρονικές αξίες τού ελληνικού πολιτισμού. Αυτές τις αξίες προσπάθησε στη συνέχεια να τις μεταδώσει στους μαθητές του, όταν διορίστηκε στη Μέση Εκπαίδευση και υπηρέτησε σε διάφορα σχολεία της γενέθλιας πόλης του. Στα μέσα της δεκαετίας του 60, ανταποδίδοντας τα τροφεία, υπηρέτησε με απόσπαση στην κοινή μας *almam matrem*, τη Φιλοσοφική Σχολή του ΑΠΘ, ως δάσκαλος της νεοελληνικής γλώσσας. Από το 1983 ως και το 1995 άσκησε, με ζήλο και επιτυχία, τα καθήκοντα σχολικού συμβούλου φιλολόγων στο νομό Δράμας. Όλες οι μαρτυρίες που έχουν κατατεθεί από μαθητές και συναδέλφους του συγκλίνουν στην εκτίμηση ότι κύριες αρετές του ήταν η ευγένεια, η αγάπη, η κατανόηση, η υψηλή αίσθηση του ωραίου και του αγαθού. Εφαρμόζοντας στον εαυτό του την αρχή της διά βίου μορφώσεως, βρισκόταν σε μια διαδικασία συνεχούς μάθησης όχι μόνο στο χώρο της επιστημονικής του ειδίκευσης αλλά και στον τομέα της παιδαγωγικής και διδακτικής ανάπτυξης. Σαν γνήσιος γεννημένος δάσκαλος, ήθελε να μοιράζεται τους καρπούς αυτής της αδιάλειπτης προσπάθειας, προσφέροντας απλόχερα τους θησαυρούς της γνώσης και της εμπειρίας του. Μολονότι η Δράμα παρέμεινε το σταθερό κέντρο της εκπαιδευτικής του επενέργειας, η Θεσσαλονίκη αλλά και ολόκληρη σχεδόν η Ελλάδα, ακόμη και η Κύπρος δέχθηκαν τα δώρα της δημιουργικής του παρουσίας. Αμέτρητες είναι οι εισηγήσεις και παρεμβάσεις του σε σεμινάρια, συνέδρια και επιμορφωτικές ημερίδες. Η δραστηριότητα αυτή δείχνει το μέτρο της αγάπης του για την Παιδεία του τόπου μας και αγγίζει τα όρια της αυτοθυσίας, γιατί δεν ήταν χωρίς κόστος, φυσικό, ψυχικό και πνευματικό. Όμως ο Τάσος είχε το διακαή πόθο να κάνει δικό του το αρχαίο ρητό: *se aliis serviundis consumpsit*.

Βέβαια, η προσφορά του Μουμτζάκη δεν περιορίστηκε στη φυσική του μόνο συμμετοχή στα εκπαιδευτικά μας πράγματα. Εξίσου σημαντική υπήρξε και η συγγραφική του παραγωγή, στοιχημένη πάντα στους παιδαγωγικούς και διδακτικούς σκοπούς στους οποίους και έδινε απόλυτη προτεραιότητα. Αξιοποιώντας τη βαθιά επιστημονική του συγκρότηση, προσπάθησε να συμβάλει με όλες του τις δυνάμεις στις παιδευτικές ανάγκες των καιρών, πρωτοστατώντας σε ριζικές μεταρρυθμίσεις, όπως ήταν η ανανέωση του

μαθήματος των αρχαίων ελληνικών αλλά και η συστηματική διδασκαλία της νεοελληνικής γλώσσας. Τον πρώτο στόχο τον υπηρέτησε με την ετοιμασία, σε συνεργασία με τον Ν.Χ. Κεφαλίδη, σχολικού εγχειριδίου διδασκαλίας της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας στην Α' Λυκείου, που πρωτοεκδόθηκε το 1979 από τον ΟΕΔΒ. Ακολούθησαν πολλές επανεκδόσεις, αναθεωρημένες και βελτιωμένες μόνον από τον ίδιο. Το βιβλίο χαρακτηρίστηκε δίκαια πρωτοποριακό για την εποχή του, γιατί πράγματι εξασφάλιζε την άμεση επικοινωνία του μαθητή με τον αυθεντικό αρχαίο λόγο, μέσα από ένα καινούριο πνεύμα και με αποτελεσματική μεθοδολογία. Ανάλογη διδακτική προσέγγιση διέκρινε και το Συντακτικό του της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας που αντικατέστησε το κλασικό αλλά σχετικά δύσκολο εγχειρίδιο του Τζάρτζανου. Εκεί όμως όπου η προσφορά του Μουμτζάκη υπήρξε περισσότερο ουσιαστική ήταν η συμμετοχή του στην ομάδα εργασίας που ετοίμασε το απαραίτητο υλικό για το μάθημα γλωσσικής διδασκαλίας στο Γυμνάσιο. Είναι γνωστό και κοινώς αποδεκτό ότι την καθιέρωση της δημοτικής (νεοελληνικής) από την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση των Ράλλη – Παπανούτσου ακολούθησε μια τεράστια συλλογική προσπάθεια, η οποία χάρισε στην εκπαίδευσή μας σημαντικά σχολικά βιβλία, που διανέμονται ακόμη και σήμερα, στα οποία περιλαμβάνονται η αναθεωρημένη Γραμματική του Τριανταφυλλίδη και το Συντακτικό της Νέας Ελληνικής αλλά και τα εγχειρίδια διδασκαλίας της μητρικής γλώσσας στο Γυμνάσιο. Τα τελευταία, πρωτοφανέρωτα για την Ελληνική σχολική πραγματικότητα, αντικαταστάθηκαν πριν από δύο μόλις χρόνια από άλλα, κατά κοινή ομολογία, όχι αρτιότερα ούτε αποτελεσματικότερα. Σε όλα εκείνα τα σημαντικά γεγονότα ο Τάσος ήταν ολόθυμα παρών. Τα μέλη της ομάδας εργασίας με συγκίνηση τον θυμούνται να φτάνει στις εβδομαδιαίες συναντήσεις τους πάντα στην ώρα του – κι ας ερχόταν από μακριά – χαμογελαστός και ορεξάτος, φορτωμένος με τη βαριά του τσάντα που ξεχειλίζει από βιβλία και χαρτιά, και γεμάτος προτάσεις και ιδέες. Αλλά και μετά την ολοκλήρωση της συγγραφικής προσπάθειας, σημαντική ήταν η συμβολή του στην επιμόρφωση των συναδέλφων φιλολόγων γύρω από τη νέα διδακτική πρόταση που προϋπόθεταν τα εγχειρίδια εκείνα. Όμως η ανεξάντλητη ενεργητικότητα και η απέραντη αγάπη του για τη γλώσσα μας τον έκαναν να επεκτείνει τη δράση του και εκτός των τειχών. Από τις πολλές πρωτοβουλίες του, αναφέρουμε τις εκπομπές του στο σταθμό *Ράδιο Ηχώ της Δράμας* με θέμα τη σωστή χρήση της γλώσσας και στόχο την ευρύτερη γλωσσική παιδεία των συμπολιτών του. Τα κείμενα των εκπομπών αυτών ενσωματώθηκαν στο βιβλίο του *Η γλώσσα μας και τα προβλήματα της*. Στο ερευνητικό, τέλος, επίπεδο αξιομνημόνευτη είναι η διατριβή που ετοίμασε, με θέμα τη Γλώσσα του Μακρουγιάννη, με την οποία ανακηρύχθηκε διδάκτορας της Παιδαγωγικής Σχολής του Α.Π.Θ.

Συνδυάζοντας δημιουργικά έργο και λόγο, πράξη και θεωρία, ο διαλεχτός συνάδελφος και φίλος έδωσε περιεχόμενο και νόημα στην προσωπική και επαγγελματική του ύπαρξη, κάνοντας πραγματικότητα το κλασικό ιδεώδες του χαριέντος ανθρώπου. Υποδειγματικός σύζυγος και πατέρας, ενεργός και υπεύθυνος πολίτης, αγαθός και γενναιοδωρός δάσκαλος, φιλοσοφημένος οδηγητής και σύμβουλος των νέων μας, ο Τάσος Μουμτζάκης εξασφάλισε για τον εαυτό του το σεβασμό και την εκτίμηση των συνάνθρωπων του. Βαθύς γνωστής της αρχαίας σοφίας αντιμετώπιζε τη ζωή στην πλατωνική εκδοχή της, ως μελέτην θανάτου, και το θάνατο στην επικούρεια αντίληψη, σαν κάτι που δεν ανακόπτει την επίγεια διαδρομή μας, γιατί είναι *οὐ πρὸς ἡμᾶς*. Στάθηκε δάσκαλος στη ζωή, στην αρεσότητα και στη σιωπή με την οποία ετοίμασε την *ἐκ τοῦ βίου ἐξαγωγήν του*. Το κενό της απουσίας του καλούνται τώρα να συνεχίσουν να το γεμίζουν με τις αξίες, που εκείνος υπηρέτησε, όσοι τον γνώρισαν και τον αγάπησαν. Πρώτα οι δικοί του άνθρωποι, η σύζυγος του Αγνή, φιλόλογος και η ίδια, και οι κόρες του Αφροδίτη και

Αναστασία, που δέχθηκαν τα δώρα της μεγάλης καρδιάς του και ακόμη μετρούν την απώλειά του. Κι ύστερα, οι πολυάριθμοι μαθητές, συνάδελφοι και φίλοι του, που τον γνωρίσαμε και τον αγαπήσαμε. Σε όλους εμάς θα άφηνε για παρακαταθήκη το ακόλουθο απόσπασμα από το *Περί παιδων ἀγωγῆς* του Πλουτάρχου, που ο ίδιος διάλεξε και περιέλαβε στο ανθολόγιο του των Αρχαίων Ελληνικών: *Παιδεία δὲ τῶν ἐν ἡμῖν μόνον ἐστὶν ἀθάνατον καὶ θεῖον. Καὶ δύο τὰ πάντων ἐστὶ κυριώτατα ἐν ἀνθρωπίνῃ φύσει, νοῦς καὶ λόγος. Καὶ ὁ μὲν νοῦς ἀρχικός ἐστὶ τοῦ λόγου, ὁ δὲ λόγος ὑπηρετικός τοῦ νοῦ, τύχη μὲν ἀνάλωτος, συκοφαντία δ' ἀναφαίρετος, νόσῳ δ' ἀδιάφθορος, γήρᾳ δ' ἀλύμαντος. Μόνος γὰρ ὁ νοῦς παλαιούμενος ἀνηβᾷ, καὶ ὁ χρόνος τᾶλλα πάντ' ἀφαιρῶν τῷ γήρᾳ προστίθῃσι τὴν ἐπιστήμην.*

* δημοσίευση στο περιοδικό ΦΙΛΟΛΟΓΟΣ τ. 138, ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2009